

УДК [37.013.31:7]:78
DOI 10.31654/2663-4302-2020-PP-1-68-72

Раструба Т. В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вокально-хорової майстерності
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
orcid.org/0000-0003-2232-1190

**ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ
ІНСТРУМЕНТ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ ФАКУЛЬТЕТІВ**

У статті висвітлено питання особливостей особистісно орієнтованих технологій як інноваційного інструменту навчання студентів мистецьких факультетах. Джерелознавчий матеріал та власний педагогічний досвід дозволяє актуалізувати проблему важливості застосування інноваційних технологій, які сприяють ефективному засвоєнню фахових знань майбутніх педагогів. Виокремлюються технології вільного виховання, гуманістично-особистісні та спієробітництва.

Ключові слова: інноваційні технології, особистісно орієнтоване навчання, індивідуалізація, диференціація, мистецькі факультети, студенти.

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні продовжується становлення системи навчання і виховання, орієнтованої на входження у світовий освітній простір. Цей процес супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії і практиці, зокрема і в музичній. Тобто відбувається зміна освітньої парадигми, пропонується до неї інший зміст та підходи, інше відношення та педагогічний менталітет. За таких умов підвищується роль особистості, активізуються процеси гуманізації суспільства, що покладає в основу особистісно орієнтовану освіту.

Вивчення проблеми особистісно орієнтованого навчання дає можливість виокремити в ній елементи педагогічної антропології, яка звертає увагу на природній фонд людини, тобто розглядає її як певний дар. Такий підхід (особистість як цінність) необхідно засвоїти і студентам для організації майбутньої мистецької педагогічної діяльності, коли акцент переміщується з контролю засвоєння знань і поведінки людини на самоконтроль, самонавчання, самовиховання, саморозвиток.

Аналіз основних досліджень і публікацій з означеної проблеми показав, що в наукових (філософських, психолого-педагогічних) та навчально-методичних працях розкрито різні аспекти досліджуваної проблеми: сприйняття людини як цілісності (О. Больнов, Г. Марсель, Т. Парсонс, Г. Плеснер, М. Полані, Б. Рассел та ін.); ідеї самодетермінації, саморозвитку, самоактуалізації (Д. Бюдженал, Р. Мей, К. Роджерс, С. Рубінштейн, В. Франкл, Е. Фромм, К. Юнг та ін.); особистісний саморозвиток як психолого-педагогічний феномен (К. Абульханова-Славська, А. Асмолов, Л. Божович, А. Бушлинський, Л. Виготський, О. Газман, С. Кульневич, Н. Ліфарєва, Л. Новикова, О. Подліняєв, В. Сєриков та ін.).

Окремі питання фахової підготовки майбутніх спеціалістів галузі музичного мистецтва на основі особистісно орієнтованого підходу висвітлюють А. Болгарський, В. Волкова, С. Горбенко, Н. Гузій, Л. Коваль, А. Малінковська, М. Михаськова, І. Назаренко, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, Л. Рапацька, А. Растрігіна, О. Ростовський, О. Рудницька, Т. Стратан, Л. Хлебнікова, О. Щолокова та ін. Зокрема, аспекти вокально-хорових дисциплін щодо методики роботи над елементами хорової звучності, розвитку професійно-особистісних якостей майбутніх фахівців, теоретичних і методичних питань диригентської підготовки та ін. висвітлюються у працях: Ю. Алієва, Ф. Вейнгартнера, Т. Грум-Гржимайло, А. Єгорова, О. Іванова-Радкевича, М. Канерштейна, М. Колесси, І. Коваленко, М. Олійник, Л. Остапенко, К. Пігрова, К. Птиці, Г. Рождественського, Т. Смирнової, Б. Тевліна, І. Шинтяпіної та ін.

Мета статті – розкрити сутність особистісно орієнтованих технологій як інноваційного інструменту навчання студентів мистецьких факультетів закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальновідомо, що в межах особистісно орієнтованих технологій самостійними спрямуваннями виокремлюються гуманістично-особистісні технології, технології співробітництва та технології вільного виховання [1; 4; 10]. Відтак *гуманістично-особистісні технології* відрізняються у першу чергу своєю гуманістичною сутністю, психотерапевтичною спрямованістю щодо підтримки особистості. Головною їх характерною особливістю є ідеї поваги й любові до дітей та молоді, оптимістична віра в їх творчий потенціал, відштовхуючи примусовість. *Технології співробітництва* реалізують демократизм, рівність, партнерство в суб'єкт-суб'єктних відносинах педагога й учня / студента. Вони сумісно працюють над цілями, змістом навчання і виховання, оцінюють їх, водночас знаходяться у стані співпраці, співтворчості. *Технології вільного виховання* акцентують свою увагу на наданні особистості свободи вибору та самостійності у більшій сфері її життєдіяльності. Здійснюючи вибір, молодь найкращим способом реалізує позицію суб'єкта, йдучи до результату від внутрішнього спонукання, а не від зовнішнього впливу.

Разом із цим існують технології індивідуального навчання, які більшою мірою притаманні навчанню на мистецьких факультетах ЗВО. Індивідуальне навчання – форма, модель організації освітнього процесу, в якому: викладач взаємодіє лише з одним студентом; один учень / студент взаємодіє лише з засобами навчання (підручник, комп'ютер, музичний інструмент тощо) [9, с. 176]. Специфікою такого навчання та головним достоїнством є те, що воно дозволяє повністю адаптувати зміст, методи та темп навчальної роботи студента до його особистісних особливостей, слідкувати за його діями та операціями у вирішенні конкретних задач, за його динамікою досягнення знань, вносити необхідні корективи в освітній процес та ін. Такий вид діяльності дозволяє студенту працювати економно, контролювати витрачені власні ресурси, діяти в оптимальний для себе час, що призводить до досягнення високих результатів навчання.

Аналіз наукової літератури [2; 3; 6] дозволив нам виокремити значення дефініції *індивідуальне навчання* як організацію освітнього процесу, при якому вибір способів, прийомів, темпу навчання обумовлюється особливостями учнів / студентів; як різний навчально-методичний, психолого-педагогічний та організаційно-управлінський захід на основі індивідуального підходу. Звідси принагідно підкреслити, що індивідуальний підхід – це принцип педагогіки, згідно якого в процесі навчально-виховної роботи з групою / класом викладач взаємодіє з окремими учнями за індивідуальною моделлю, враховуючи особистісні особливості; це орієнтація на індивідуальні особливості студента у спілкуванні з ним; це створення психолого-педагогічних умов не тільки для розвитку всіх учнів / студентів, але й для розвитку кожного окремо [7, с. 64].

За цих обставин технологіями індивідуального навчання вважається така організація освітнього процесу, при якій індивідуальний підхід та індивідуальна форма навчання стають пріоритетними (нагадаємо, що таке навчання більшою мірою притаманно мистецькій освіті). Подібні технології демонструють динамічні системи, які охоплюють всі ланки навчального процесу (мета, зміст, методи, засоби). При цьому нам видається логічним підкреслити, що мета зосереджується на збереженні та подальшому розвитку індивідуальності студента, його потенційних можливостей (здатностей), на сприянні засобами індивідуалізації виконання навчальних програм кожним студентом, попередження їх неспішності; на покращення навчальної мотивації та розвитку пізнавально-творчих інтересів фаху; на формування особистісних якостей (самостійність, працелюбність, творчість, креативність).

Однак не слід забувати про основні принципи індивідуального навчання на мистецьких заняттях: індивідуалізація як стратегія процесу навчання; індивідуалізація виступає в ролі необхідного фактору формування індивідуальності; використання такого підходу на всіх музичних дисциплінах освітньої програми; інтеграція індиві-

дуальної роботи з іншими формами освітньої діяльності; навчання в індивідуальному темпі та стилі; адекватний рівень розвитку компетентностей студентів тощо.

Звідси можемо виокремити загальні особливості технологій індивідуалізації – це врахування: факторів, які обумовлюють неуспішність студентів (проблеми у знаннях, дефекти у мисленні, навичках навчальної діяльності, знижена працездатність та ін.); способів подолання індивідуальних недоліків у знаннях, уміннях, навичках у процесі мислення та творчої роботи; нерозвиненості мотивації, або її зниження, слабкості волі; оптимізації навчального процесу для здібних та обдарованих учнів; надання свободи вибору низки елементів освітнього процесу; використання сучасних технічних засобів навчання [8, с. 17].

Відтак виникають нові педагогічні технології, притаманні особистісно орієнтованому підходу. Їх ідеї полягають у переході від пояснення до розуміння, від соціального контролю до розвитку та самоконтролю, від управління до самоуправління. В основі таких технологій лежать діалогові концепції культури, яка у своїй основі вбачає взаєморозуміння, співпрацю, рівність [11]. При цьому підкреслимо, що при організації особистісно орієнтованого процесу необхідно враховувати дидактичні умови виникнення діалогу: діяльність студента опосередкована культурним текстом, творчістю, а не авторитарністю викладача; навчальний зміст дисципліни передається за допомогою діалогу; позиція студента виступає в ролі співавтора змісту професійної освіти та рівноправного партнера.

В умовах європейської інтеграції та оптимізації навчально-виховного процесу в ЗВО нерідко звертаються до диференційованого навчання. Не є це винятком і для мистецьких факультетів, бо таке навчання трактують як: форму організації навчального процесу, при якій викладач працює з групою студентів, котра складена з урахуванням у них певних якостей (гомогенна група); частину загальної дидактичної системи, яка забезпечує спеціалізацію навчального процесу для різних груп студентів. У сучасній вищій музичній освіті в основному застосовується "батьківська" система навчання, яка пропала у США. Принцип такої системи полягає у розмежуванні навчання на дві частини. Перша – робота з групою студентів у цілому, а друга – індивідуальні заняття з тими, хто потребує ці заняття (тобто цикл вибіркового дисциплін).

Поряд з цим у вищій школі широко популярними є ідеї об'єднання модулів з проєктами проблемного навчання. За допомогою цього створюються нові технології навчання, тобто реалізація освітнього процесу в конкретних організаційно-педагогічних умовах. Стрімкий технократичний прогрес суспільства призвів до того, що у процесі навчання сьогодні широко використовуються комп'ютерні технології [5], зокрема і в музичній освіті. Такі технології сприяють розвитку ідей проєктного навчання, відкривають зовсім нові варіанти освіти.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, розглянувши особистісно орієнтовані технології як інноваційний інструмент навчання студентів мистецьких факультетів, можна констатувати, що особистісно орієнтоване навчання – це навчання, яке орієнтоване на студента як основну цінність освітнього процесу (студентоцентризм). Воно обумовлює необхідність диференціації, орієнтації на розвиток цілісної особистості, а не окремих якостей. Всі вищеперераховані технології об'єднуються прагненням врахувати при організації особистісно орієнтованого навчання індивідуальних особливостей його учасників, що є найбільш актуальним для мистецької освіти. Принципи особистісно орієнтованого підходу до мистецької освіти молоді перетворюють застосування відповідних технологій у субдомінанту педагогічного процесу, що дозволяє цілеспрямовано відстежувати вплив його факторів на професійне становлення студентів, прогнозувати виникнення негативних ситуацій, приділяти особливу увагу на кризових етапах навчання, більш глибоко та різносторонньо будувати навчальну роботу.

Предметом подальшого педагогічного пошуку можуть стати: формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами віртуальної освіти.

Література

1. Алексеев Н. А. Личностно-ориентированное обучение: вопросы теории и практики / Тюмен. гос. ун-т, Тюмен. науч. центр РАО. Тюмень: Изд-во Тюмен. гос. ун-та, 1997. 215 с.
2. Амонашвили Ш. А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса. Минск: Университетское, 1990. 559 с.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 203 с.
4. Бондаревская Е. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания / под ред. Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич. Москва; Р. н / Д, 1999. 560 с.
5. Василенко Е. Шляхи застосування комп'ютерних технологій на уроках музичного мистецтва. *Мистецтво в школі*. 2010. № 1. Січень. С. 3–5.
6. Горбенко С. С. Развитие идей гуманистического воспитания учнів засобами музики (XX – поч. XXI ст.): монографія. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 407 с.
7. Кузнецова А. Г. Личностно-ориентированный подход к современному уроку: учебное пособие для студентов высших учебных заведений, слушателей учреждений дополнительного педагогического образования. Хабаровск: ХК ИППК ПК, 2001. 94 с.
8. Кузнецова В. Г. Формування гуманістичних цінностей у майбутніх вчителів: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Луганськ, 2001. 20 с.
9. Михайличенко О. В. Актуальные проблемы организации обучения в высшей и средней школе – история, теория, практика: монография / общ. ред. О. В. Михайличенко. Саарбрюккен, Германия: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2018. 294 с.
10. Селевко Г. К. Тихомирова Н. К. Педагогика сотрудничества и перестройка школы. Ярославль: Верх.-Волж. кн. изд-во, 1990. 62 с.
11. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учебное пособие. Москва: Народное образование, 1998. 256 с.

References

1. Alekseev, N. A. (1997). *Lychnostno-oryentirovannoe obuchenye: voprosy teoryy y praktyky* [Personal-oriented training: theory and practice issues]. Tiumen: Yzd-vo Tiumen. hos. un-ta. [in Russian].
2. Amonashvyly, Sh. A. (1990). *Lychnostno-humannaia osnova pedahohycheskoho protsessa* [Personal and humane basis of the pedagogical process]. Mynsk: Unyversytetskoe. [in Belarus].
3. Bekh, I. D. (1998). *Osobystisno zoriientovane vykhovannia* [Personal oriented education]: naukovo-metodychnyi posibnyk. Kyiv: IZMN. [in Ukrainian].
4. Bondarevskaia, E. V. (1999). *Pedahohyka: lychnost v humanistycheskykh teoriakh y systemakh vospytaniya* [Pedagogy: personality in humanistic theories and systems of education]. Moskva: R. n / D. [in Russian].
5. Vasylenko, E. (2010). *Shliakhy zastosuvannia kompiuterykh tekhnolohii na urokakh muzychnoho mystetstva* [Ways to use computer technologies in music lessons]. *Mystetstvo v shkoli. № 1. Sichen. 3–5*. [in Ukrainian].
6. Horbenko, S. S. (2015). *Rozvytok idei humanistychnoho vykhovannia uchniv zasobamy muzyky (XX – poch. XXI st.)* [Development of ideas of humanistic education of students by means of music (XX-beginning XXI art.)]: monohrafiia. Kyiv: NPU im. M. P. Drahomanova. [in Ukrainian].
7. Kuznetsova, A. H. (2001). *Lychnostno-oryentirovannyyi podkhod k sovremennomu uroku: uchebnoe posobyie dlia studentov vysshyykh uchebnykh zavedenyi, slushatelei uchrezhdenyi dopolnytelnoho pedahohycheskoho obrazovaniya* [Personal-oriented approach to the modern lesson: a textbook for students of higher educational institutions, students of institutions of additional pedagogical education]. Khabarovsk: KhK YPPK PK. [in Russian].
8. Kuznetsova, V. H. (2001). *Formuvannia humanistychnykh tsinnosti u maibutnikh vchyteliv* [Formation of humanistic values in future teachers]: avtoref. dys... kand. ped. nauk. Luhansk. [in Ukrainian].
9. Mykhailychenko, O. V. (2018). *Aktualnye problemy orhanyzatsyy obucheniya v vysshei y srednei shkole – ystoriya, teoriya, praktyka* [Actual problems of organization of education in higher and secondary schools-history, theory, practice]: monohrafiya. Saarbrücken, Hermaniya: LAP LAMBERT Academic Publishing. [in Germany].

10. Selevko, H. K., Tykhomyrova, N. K. (1990). *Pedahohyka sotrudnychestva y perestroika shkoly* [Pedagogy of collaboration and school restructuring]. Yaroslavl: Verkh.-Volzh. kn. yzd-vo. [in Russian].

11. Selevko, H.K. (1998). *Sovremennyye obrazovatelnyye tekhnolohyy* [Modern educational technologies]: Uchebnoye posobye. Moskva: Narodnoye obrazovaniye. [in Russian].

Rastruba Tetiana

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Department of vocal and choral skills, Nizhyn Mykola Gogol State University
orcid.org/0000-0003-2232-1190

PERSONAL ORIENTED TECHNOLOGIES AS AN INNOVATIVE TOOL FOR TEACHING ART STUDENTS THE USE OF INNOVATIVE

The article highlights the issues of features of personality-oriented technologies as an innovative tool for teaching students of art faculties. Source material and own pedagogical experience allows us to actualize the problem of the importance of using innovative technologies that contribute to the effective assimilation of professional knowledge of future teachers. Technologies of free education, humanistic-personal and cooperation are highlighted.

*The **purpose** of the article is to reveal the essence of personality-oriented technologies as an innovative tool for teaching students of art faculties of higher educational institutions.*

*The research **methodology** is based on an interdisciplinary approach that involves the use of not only General scientific methods of analysis, synthesis and generalization, but also the method of comparative analysis, which is used in understanding the problems associated with the study of the impact of innovative technologies on the personal-oriented training of students at art faculties.*

*The **results** of scientific research have shown that the use of innovative technologies makes it possible to develop a personality-oriented approach in teaching students at art faculties. The most effective development of students is provided by a continuous system of education and comprehensive pedagogical influence.*

*The **scientific novelty** consists in revealing the essence of personality-oriented technologies as an innovative tool for teaching students of art faculties of higher education institutions. It is established that personality-oriented learning is learning that is focused on the student as the main value of the educational process (student-centered learning). The principles of a person-centered approach to art education of young people make the use of appropriate technologies a subdominant of the pedagogical process, which allows us to purposefully monitor the impact of its factors on the professional development of students.*

*The **practical significance** of the work lies in the fact that the actual material and the results obtained on personality-oriented technologies in music education, which constitute the essence of an innovative tool for teaching students, will contribute to expanding the area of pedagogical thought, the study of the value-semantic component of scientific discourse.*

Key words: innovative technologies, personality-oriented training, individualization, differentiation, art faculties, students.